

CALCURI FRAZELOGICE NERECOMANDATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ DIN BASARABIA

PHRASEOLOGICAL CALQUES NON-RECOMMENDED IN
CONTEMPORARY ROMANIAN LANGUAGE IN BESSARABIA

(Abstract)

In the contemporary Romanian language in Bessarabia, the phraseological calque phenomenon is pretty frequent, following the intense contact between Romanian and Russian (which is actively spoken on the eastern area of the Prut river). The fundamental criterion which is the basis of identifying a phraseological calque in Romanian of a Russian pattern is the lack of such structure in standard Romanian, but existence of its equivalent in the interaction language. Also, the presence of some phraseological lexical and grammatical elements of the Romanian language to the left of the Prut river, which are differentiated from the phraseological units in standard Romanian, but their identification in Russian is also a confirmation that the former is a calque.

Romanian language has phraseological structures that are well-known and well-defined to express one meaning or another, without the need for calques. As such, the phraseological calques in the Bessarabian Romanian are not recommended, since they uselessly double the phraseological vocabulary of standard Romanian.

Cuvinte-cheie: calc frazeologic, interacțiune lingvistică, imitații frazeologice totale, parțiale, perfecte și imperfecte; caracter nerecomandat.

Key-words: phraseological calque, linguistic interaction, total, partial, perfect and imperfect phraseological imitations; non-recommended feature.

1. Calcul frazeologic constă în transpunerea (fidelă) a unei îmbinări stabile de cuvinte dintr-o limbă în alta. Calcul frazeologic, în general, este considerat un mijloc productiv de îmbogățire a fondului frazeologic al unei limbi¹. Când

¹ Vezi: Jordan (1949), Mihăilă (1954), Farcaș (1958), Rizescu (1958), Vasenco (1962), Hristea (1965), Hristea (1968), Hristea (1984a), Stanciu-Istrate (2006).

însă imitarea modelului străin duce la crearea unui frazeologism nefiresc sau redundant pentru limba în care a pătruns, atunci vorbim despre calcuri frazeologice nerecomandate².

În limba română actuală din Basarabia, fenomenul calchierii frazeologice nerecomandate se întâlnește destul de frecvent, ca urmare a contactului intens dintre limba română și limba rusă (limbă activ vorbită în arealul lingvistic din stânga Prutului)³.

2. Criteriul fundamental care stă la baza recunoașterii calcului frazeologic din româna de la Est de Prut îl constituie lipsa structurii în discuție în limba română comună și existența echivalentului său în limba rusă. Spre exemplu: **a lua apă în gură*⁴ pentru *a tăcea chitic/ ca peștele/ ca pământul*, cf. rus. *набрать в рот воды*; **a merge pe strună în fața cuiva* pentru *a țâțâi de frica cuiva; a ști de frica cuiva*, cf. rus. *ходить по струнке перед кем-либо*; **a scărpină limba (cu cineva)* pentru *a sta la taifas (cu cineva)*, cf. rus. *чесать язык (с кем-либо)*; **spații albe* pentru *loc neexplorat*, cf. rus. *белое пятно* etc.

De asemenea, prezența unor elemente lexicale diferențiate în frazeologismul din româna din stânga Prutului față de unitatea frazeologică din româna comună și regăsirea acestora în structura corespondentă din limba rusă confirmă că cel dintâi este un calc. Spre exemplu: **a dispărea fără (de) veste* pentru *a dispărea fără urmă*, cf. rus. *пропасть без вести*; **a i se învărti (cuiva) cuvântul pe limbă* pentru *a-i sta (cuiva) cuvântul pe limbă*, cf. rus. *слово вертнется (у кого-то) на языке*; **treaba merge ca pe unt* pentru *treaba merge ca pe roate/ ca unsă; treaba merge strună*, cf. rus. *дело идет как по маслу*; **bani curați* pentru *bani gheață*, cf. rus. *чистые деньги* etc.

Calcurile frazeologice nerecomandate din această categorie, de cele mai multe ori, au în structura lor un singur lexem diferențiat față de îmbinarea frazeologică din româna comună. Acest element, cel mai adesea, este un verb, un substantiv sau un adjectiv. Spre exemplu: **a juca (cuiva) pe nervi* pentru *a călca (cuiva) pe nervi*, cf. rus. *изрять (кому-либо) на нервах* (unde diferă verbul); **a pune (pe cineva) în galoș* pentru *a pune (pe cineva) în cofă*, cf. rus. *посадить (кого-либо) в галошу* (unde diferă substantivul); **a trăi pe*

² Vezi: Mândăcanu (1987), Palii (1991), Mățaș (1995), Guțu (1998), Condrea (2001), Popușoi (2013).

³ Calcurile frazeologice nerecomandate, examinate în acest articol, sunt excerptate de pe Odnoklassniki (un site de socializare foarte popular în rândul basarabenilor), din unele dicționare de cultivare a limbii, dar și din comunicarea directă cu nativii din acest areal lingvistic.

⁴ În această lucrare, asteriscul (*) indică faptul că frazeologismele în fața cărora este pus sunt structuri nerecomandate în limba română din Basarabia.

picior larg pentru *a trăi pe picior mare*, cf. rus. *жить на широкую ногу* (unde diferă adjectivul).

Faptul că unele calcuri frazeologice din româna din stânga Prutului (respectiv, din limba rusă) se deosebesc de cele din româna standard printr-un singur element lexical ar putea fi explicat prin aceea că asemenea structuri reprezintă unități frazeologice cu caracter internațional, care au în calitate de etimon un frazeologism comun dintr-o limbă de circulație internațională (în special, din franceză).

Un alt indiciu că avem a face cu un calc frazeologic după limba rusă este identitatea atât a structurii, cât și a regimului gramatical din expresiile din româna de la Est de Prut cu ale celor din limba rusă. Spre exemplu: **a trage timpul/ vremea* pentru *a trage de timp*, cf. rus. *тянуть время* (unde se păstrează structura și regimul neprepozițional din rusă); **mi-i (tare) greu pe inimă* pentru *mă apasă ceva pe suflet*, cf. rus. *мне (очень) тяжело на сердце* (unde se păstrează structura și regimul cazului dativ din rusă); **totul e pe vechi* pentru *totul e așa cum a fost/ totul e neschimbat*, cf. rus. *все по старому* (unde se păstrează structura și regimul prepozițional din rusă) etc.

După cum observăm, identificarea calcului frazeologic se face prin metoda comparației. Astfel, confruntând unitățile frazeologice din româna din Basarabia cu echivalentele lor din limba română standard, pe de o parte, și cu corespondentele lor din rusă, pe de alta, se constată apartenența sau neaparteninerea celor dintâi la categoria calcurilor frazeologice, după limba rusă.

3. Din punct de vedere tipologic, deosebim calcuri frazeologice totale, parțiale, perfecte și imperfecte⁵.

Calcurile frazeologice totale se caracterizează prin traducerea integrală a lexemelor din componența unităților frazeologice rusești. În această categorie de calcuri frazeologice, deosebim două subclase:

a) Structuri în care toate elementele lexicale din calcul frazeologic diferă de cele din româna standard (ex.: **de pe corabie la bal* pentru *pe nepusă masă*, cf. rus. *с корабля на бал*; **reparația hainelor (firmă)* pentru *atelier de croitorie*, cf. rus. *ремонт одежды*; **spații albe* pentru *loc neexplorat*, cf. rus. *белое пятно*);

b) Structuri în care doar unele elemente lexicale din calcul frazeologic diferă de cele din româna standard (ex.: **adeverință de naștere* pentru *certificat de naștere*, cf. rus. *свидетельство о рождении*; **bursă mărită* pentru *bursă de merit*, cf. rus. *повышенная стипендия*; **a scrie o cerere* pentru *a face o cerere*, cf. rus. *писать заявление*).

⁵ Vezi: Hristea (1984b), p. 152, Stanciu-Istrate (2006), p. 123–124.

Calcurile frazeologice parțiale se definesc prin prezența concomitentă în structura lor atât a elementelor rezultate din traducere, cât și din împrumut (din preluare). De exemplu: **a bea medicamente* pentru *a lua medicamente*, cf. rus. *пить медикаменты*; **a construi intrigi* pentru *a urzi intrigi*, cf. rus. *спрoutь интриги*; **ecran azuriu* pentru *micul ecran*, cf. rus. *голубой экран*; **stagiu în/ de muncă* pentru *vechime în muncă*, cf. rus. *трудоуой стаж*; **a trece concursul* pentru *a lua concursul/ a reuși la concurs*, cf. rus. *пройти конкурс*.

Analizând calcurile frazeologice parțiale, constatăm că elementele lexicale preluate din structurile rusești (vz. *medicamente*, *intrigi*, *ecran*, *stagiu*, *concurș*) reprezintă și în limba rusă împrumuturi. De cele mai multe ori, acestea au pătruns în rusă din limbile neoromanice (în special, din franceză). Prin urmare, este firesc ca astfel de lexeme să se regăsească și în vocabularul limbii române standard, dat fiind originea lor comună în aceste două limbi de interacțiune. După cum observăm, în structura calcurilor frazeologice, elementele lexicale împrumutate au atât caracter normat, cât și inadecvat.

Așadar, în urma calchierii (totale și parțiale) a unităților frazeologice după limba rusă, structurile obținute fie se diferențiază complet (din punctul de vedere al învelișului sonor) de cele din româna comună (vz. calcurile frazeologice totale de la *a*), fie au și unele lexeme comune cu cele din limba română standard (vz. calcurile frazeologice parțiale și cele totale de la *b*).

Calcurile frazeologice perfecte reproduc întocmai topica, regimul gramatical și categoriile gramaticale de număr și de timp ale lexemelor din structura frazeologismului model. Spre exemplu: **a învârti (pe cineva) în jurul degetului* pentru *a învârti/ a purta/ a juca (pe cineva) pe degete*, cf. rus. *обвeстити (кого-либо) вокруг пальца* (unde se păstrează tipul regimului prepozițional și numărul singular al substantivului din rusă); **timpul ne va arăta* pentru *vom trăi și vom vedea*, cf. rus. *время покажет* (unde se păstrează subiectul gramatical din rusă); **film negru-alb* pentru *film alb-negru*, cf. rus. *черно-белое кино* (unde se păstrează topica din rusă) etc.

Calcurile frazeologice imperfecte prezintă anumite deosebiri (în ceea ce privește numărul, timpul și topica) față de structurile din limba de interacțiune. Spre exemplu: **a cădea/ a muri cu moarte de erou* pentru *a cădea/ a muri ca un erou*, cf. rus. *пасть/ погибнуть смертью храбрых* (unde nu se păstrează numărul substantivului *erou*, care, în rusă, este la plural); **maestru de toată mâna* pentru *meșter la toate*, cf. rus. *мастер на все руки* (unde nu se păstrează numărul substantivului *mână* și al adjectivului *toată*, care, în rusă, sunt la plural); **n-a lovit deget de deget* pentru *n-a mișcat măcar un deget*, cf. rus. *палец о палец не ударил* (unde nu se păstrează topica din rusă) etc.

Prin urmare, calcurile frazeologice totale și parțiale se raportează la caracterul integral – nonintegral al traducerii elementelor lexicale din structurile model, iar calcurile frazeologice perfecte și imperfecte se referă la gradul de fidelitate a imitației sub aspect gramatical.

4. Din punct de vedere morfologic, calcurile frazeologice din limba română din Basarabia, după limba rusă, vizează cel mai frecvent:

– structurile verbale (ex.: **a avea un roman (de dragoste) cu cineva* pentru *a avea o idilă cu cineva*, cf. rus. *иметь (любовный) роман с кем-либо*; **a pune totul pe o carte* pentru *a juca totul pe o carte*, cf. rus. *поставить все на одну карту*; **a se lua în mâini* pentru *a se îmbărbăta*; *a se stăpâni*; *a se liniști*, cf. rus. *взять себя в руки*; **a strânge (pe cineva) la ungher* pentru *a strânge (pe cineva) cu ușa*, cf. rus. *прижать (кого-либо) в угол* etc.);

– structurile nominale (ex.: **armă rece* pentru *armă albă*, cf. rus. *холодное оружие*; **hrană uscată* pentru *hrană rece*, cf. rus. *сухая пицца*; **loc cald* pentru *loc de pricipseală*; *slujbă bună*, cf. rus. *теплое местечко*; **martor viu* pentru *martor ocular*, cf. rus. *живой свидетель*; **muncă neagră* pentru *muncă de salahor*, cf. rus. *черная работа* etc.);

– structurile adverbiale (ex.: **acum doi ani în urmă* pentru *acum doi ani*; *cu doi ani în urmă*, cf. rus. *два года тому назад*; **de la întâmplare până la întâmplare* pentru *de la caz la caz*, cf. rus. *от случая к случаю*; **în dependență de...* pentru *în funcție de...*, cf. rus. *в зависимости от...*; **mai în scurt* pentru *pe scurt*, cf. rus. *вкратце* etc.).

5. Sub aspect semantico-sintactic, sunt afectate de fenomenul calchierii nerecomandate sintagmele, locuțiunile și expresiile. Spre exemplu:

– sintagme (ex.: **bețișor fermecat* pentru *baghetă magică*, cf. rus. *волшебная палочка*; **bani lungi* pentru *câștig mare*; *bani grei*, cf. rus. *длинные деньги*; **venit curat* pentru *venit net*, cf. rus. *чистый доход* etc.);

– locuțiuni (ex.: **a fi în curs* pentru *a fi la curent*, cf. rus. *быть в курсе*; **a ridica (cuiva) dispoziția* pentru *a binedispune (pe cineva)*; *a crea (cuiva) bună dispoziție*, cf. rus. *поднять (кому-то) настроение*; **dată a inimii* pentru *aleasă a inimii*; *iubită*, cf. rus. *дама сердца*; **de rând cu...* pentru *concomitent cu...*; *paralel cu...*; *odată cu...*; *alături de...*, cf. rus. *наряду с...*; **nici într-un caz* pentru *în niciun caz*, cf. rus. *ни в коем случае*; **palid ca o pânză* pentru *palid/ galben ca ceara*, cf. rus. *бледный как полотно* etc.);

– expresii (ex.: **a deschide cărțile* pentru *a da cărțile pe față*, cf. rus. *открыть карты*; **a-i face (cuiva) concert(uri)* pentru *a-i face (cuiva) muzică/scandal*, cf. rus. *сделать кому-либо концерт*; **a merge cu pași de broască țestoasă* pentru *a merge ca melcul*, cf. rus. *идти черепашим шагом*; **a turna apă la toara cuiva* pentru *a da apă la toara cuiva*, cf. rus. *лить воду на чью-либо мельницу* etc.).

6. Influența limbii ruse asupra românei de la Est de Prut se exercită în toate stilurile funcționale ale limbii. Astfel, calcurile frazeologice nerecomandate din româna actuală din Basarabia au atât caracter livresc, cât și colocvial, dar și argotic. Spre exemplu:

– Calcuri frazeologice culte (ex.: **a citi (cuiva) morală pentru a face (cuiva) morală*, cf. rus. *читать (кому-либо) мораль*; **a construi planuri pentru a face planuri*, cf. rus. *строить планы*; **a examina problema din toate părțile pentru a examina problema sub toate aspectele*, cf. rus. *рассмотреть вопрос со всех сторон*; **a face o concluzie pentru a trage o concluzie*, cf. rus. *сделать вывод*; **a-și lua de pe sine orice răspundere pentru a-și declina orice răspundere*, cf. rus. *снять с себя всякую ответственность* etc.).

După cum observăm, în categoria frazeologismelor cu caracter cult, se includ cu precădere locuțiunile. Acest aspect se explică prin corelația dintre sobrietatea stilului livresc și lipsa de expresivitate, de afectivitate a locuțiunilor.

– Calcuri frazeologice colocviale (ex.: **a ieși uscat din apă pentru a ieși/ a scăpa cu fața curată; a ieși basma curată*, cf. rus. *выйти сухим из воды*; **a nu-i fi toate acasă pentru a-i lipsi (cuiva) o doagă; a fi (cam) într-o doagă/ într-o ureche*, cf. rus. *у него не все дома*; **a (se) uda până la coaste pentru a (se) uda până la piele/ a (se) uda leoarcă*, cf. rus. *промокнуть(ся) до костей* etc.);

– Calcuri frazeologice argotice (ex.: **a merge iepure (într-un mijloc de transport) pentru a merge cu nașul*, cf. rus. *ехать зайцем*; **a pune (cuiva) macaroane pe ureche pentru a duce (pe cineva) cu zăhărelul*, cf. rus. *вешать (кому-либо) лапшу на уши* etc.).

7. În arealul lingvistic din stânga Prutului, fenomenul calchierii frazeologice după limba rusă este productiv nu doar în ansamblu, ci și în cadrul unui element lexical. Astfel, de foarte multe ori, unitățile frazeologice înregistrate la un anumit cuvânt din rusă sunt calchiate în masă de către românii basarabeni. Acest aspect se întâlnește, în special, la cele mai uzuale cuvinte din limbă și la lexemele polisemantice (care, în general, abundă în expresii și în perifraze). Spre exemplu, în familia frazeologică⁶ a verbului *a merge*⁷, se întâlnesc următoarele calcuri frazeologice, după limba rusă: **a merge în/ la atac pentru a porni la atac; a ataca*, cf. rus. *идти в атаку*; **a merge la compromis pentru a face/ a accepta/ a recurge la un compromis*, cf. rus. *идти на компромисс*; **a merge la concesi* pentru *a face/ a accepta concesi*, cf. rus. *идти на уступки*; **a merge la orice pentru a fi capabil de orice*, cf. rus. *идти на все*; **a merge la principiu pentru a nu se abate de la un principiu*, cf. rus. *colocvial идти на принцип*; **a merge la risc pentru a-și asuma riscul; a risca*, cf. rus. *идти на риск*; **a merge la scandal pentru a fi pus pe scandal*, cf. rus. *идти на скандал*; **despre ce merge vorba? pentru despre ce este vorba?*, cf. rus. *о чем идет речь?* etc.

⁶ Vezi: Hristea (1977), p. 593, unde apare pentru prima dată termenul *familie frazeologică*: „Înțelesul pe care îl dăm noului concept este de «totalitate a unităților frazeologice... care au în comun cel puțin un element component»”.

⁷ Vezi unele structuri calchiate cu verbul *a merge* la: Guțu (1998), 107–108; Popușoi (1998).

8. Calchiind unitățile frazeologice după limba rusă, vorbitorii români de la Est de Prut obțin adesea structuri frazeologice lipsite de expresivitate, în contextul în care corespondentele acestora din limba română standard se caracterizează prin plasticitate și sugestivitate. Spre exemplu: **a da cu fața în glod pentru a se face de pomină*, cf. rus. *ударить лицом в грязь*; **a întinde picioarele pentru a da ortul popii*; *a-și da sufletul/ duhul*, cf. rus. *вытянуть ногу*; **a spăla (cuiva) capul pentru a face (pe cineva) cu ou și cu oțet*, cf. rus. *вымыть (кому-либо) голову*; **joia, după ploaie pentru la paștele cailor*; *la sfântu' -așteaptă*; *la calendele grecești*, cf. rus. *после дождичка, в четверг* etc. Încercătura afectivă a unora dintre astfel de frazeologisme din româna comună este conferită și de caracterul idiomatic al acestora (cf. *a da ortul popii*; *a face pe cineva cu ou și cu oțet*; *la paștele cailor*).

9. Din cauza influenței tiparelor frazeologice rusești, românii din Basarabia, de cele mai multe ori, pierd din câmpul vizual diversitatea sinonimică a corespondentelor din limba română standard, axându-se doar pe unitatea frazeologică tradusă *ad litteram*. Spre exemplu: **a număra (cuiva) coastele pentru a-i rupe (cuiva) coastele*; *a muia (cuiva) oasele/ ciolanele/ spinarea*; *a lăsa (pe cineva) la trei/ patru coaste*; *a bate (pe cineva) măr*; *a snopi (pe cineva) în bătaie*, cf. rus. *(не)считать (кому-либо) ребра*; **a stoarce suc din cineva pentru a stoarce măduva/ untul din cineva*; *a-i stoarce cuiva și măduva din oase*; *a scoate untul din cineva*, cf. rus. *выжать все соки из кого-либо*; **a-și ține limba după dinți pentru a-și ține limba/ gura*; *a-și ține limba în gură*; *a-și pune lacăt la gură*, cf. rus. *держат язык за зубами* etc.

10. Calcurile frazeologice trebuie deosebite de traduceri propriu-zise ale unităților frazeologice. După cum am văzut, calcurile frazeologice constau în transpunerea (fidelă) a astfel de structuri dintr-o limbă în alta: „Prin calchierea frazeologică înțelegem de fapt o traducere literală... a expresiei originale, în care se păstrează toți componenții, cât și factura figurată a frazeologismului în cazul în care aceasta este prezentă” (Soloviov 1970: 1 076). Traducerile propriu-zise ale unităților frazeologice se caracterizează însă prin redarea conținutului acestora, fără o transpunere *mot à mot* a elementelor lexicale constitutive. De regulă, sunt supuse traducerii propriu-zise expresiile idiomatiche. „Nu pot fi deci calchiate acele unități frazeologice în interiorul cărora există o legătură semantică strânsă, ci numai acele combinații stabile de cuvinte în interiorul cărora elementele componente și-au păstrat independența semantică și pot fi deci traduse în altă limbă” (Stanciu-Istrate 2006: 118).

În limba română din Basarabia, procedeul traducerii propriu-zise se întâlnește și la alte tipuri de frazeologisme, nu doar la expresiile idiomatiche. Spre exemplu, în îmbinarea frazeologică din arealul lingvistic în discuție **o*

fată scrisă de frumoasă pentru *o fată frumoasă foc/ o fată ruptă din soare*, cf. rus. *писаная красавица*, în opinia noastră, avem a face cu o traducere propriu-zisă a frazeologismului din rusă, și nu cu un calc frazeologic. În susținerea acestei aserțiuni, ne servește faptul că expresia din româna din stânga Prutului nu traduce cuvânt cu cuvânt frazeologismul din rusă, ci redă doar conținutul ei printr-o îmbinare nepotrivită de elemente lexicale. Această asociere de cuvinte, se pare, se face după tiparul *o fată foc de frumoasă*, în care elementul substantival (*foc*) și cel prepozițional (*de*) atribuie adjectivului (*frumoasă*) valoare de superlativ absolut. Ideea de superlativ este aspectul care se urmărește a fi redat și de îmbinarea **o fată scrisă de frumoasă*. O traducere *ad litteram* a expresiei rusești *писаная красавица* ar avea însă în română forma *o frumusețe pictată*. De altfel, expresia nerecomandată **o fată scrisă de frumoasă* reprezintă în ansamblu o traducere nereușită. În limba rusă, participiul *писаная* provine de la verbul *писать*, care are atât sensul „a scrie”, cât și semnificația „a picta”. După cum observăm, în procesul traducerii, românii basarabeni au utilizat primul sens din dicționar („a scrie”), care este și cel mai frecvent, și nu pe cel adecvat contextului („a picta”). Un alt argument că expresia **o fată scrisă de frumoasă* este o traducere propriu-zisă îl constituie și nerepectarea structurii din limba rusă.

Prin urmare, vorbim cu certitudine de calcuri frazeologice (chiar și nerecomandate) doar atunci când elementele componente ale astfel de îmbinări din rusă sunt traduse *ad litteram* în limba română și când, în limba receptoare, se menține structura frazeologismelor din limba donatoare.

11. Uneori, în procesul calchierii frazeologice, se comit greșeli de traducere. Acest aspect se întâlnește, cu precădere, în situațiile de omonimie lexicală. De exemplu, expresia rusească *Сколько лет, сколько зим!* circulă în româna din stânga Prutului sub forma **Câte veri, câte ierni!*⁸, dar și în varianta **Câți ani, câte ierni!*⁹ Acest fenomen se explică prin faptul că, în limba rusă, lexemul *лет* (la pl.) are atât sensul „veri” (anotimp), cât și „ani”. Examinând cel de al doilea substantiv al frazeologismului rusesc (*зим* „ierni”), constatăm că avem a face cu o corelație lexicală *лет* „veri” – *зим* „ierni”. Prin urmare, traducerea fidelă a unității frazeologice rusești de mai sus este **Câte veri, câte ierni!*, și nu **Câți ani, câte ierni!* Trebuie subliniat că ambele construcții din româna din Basarabia sunt însă nerecomandate, deoarece ele reprezintă veritabile calcuri frazeologice, după limba rusă. Pentru exprimarea sensului redat de

⁸ Vezi: Mătcaș (1995), p. 119–120.

⁹ Vezi: *Dicționar rus-român* (1985), unde expresia rusească în discuție este înregistrată la substantivul pl. *лет* „ani”.

frazeologismul rusesc *Сколько лет, сколько зим!*, limba română standard dispune de expresia *a trecut un car de ani de când nu ne-am mai văzut!*

Literatura de specialitate¹ recomandă ca unitățile stabile de cuvinte să fie adaptate la limba în care se face translarea. Când însă nu se poate găsi un echivalent din categoria frazeologismelor, se preferă o traducere liberă în locul uneia textuale.

Alteori, greșelile din procesul de traducere pot genera calcuri frazeologice eronate. Spre exemplu, în unitatea frazeologică din româna din Basarabia **a prezenta (cuiva) cuvântul pentru a da (cuiva) cuvântul*, cf. rus. *предоставить (кому-либо) слово*, s-a tradus greșit verbul *предоставить* „a acorda; a da”, care s-a confundat cu paronimul *представить* „a prezenta”.

De asemenea, în frazeologismele din româna de la Est de Prut **cât ai pune pe un dinte* pentru *cât ai pune pe o măsea*, cf. rus. *на один зуб (положить)* și **a nu avea ce pune nici (măcar) pe un dinte* pentru *a nu avea ce pune nici (măcar) pe o măsea*, cf. rus. *ничего на зуб положить*, s-a tradus greșit substantivul rusesc *зуб*. În limba rusă, acesta are atât sensul „dinte”, cât și „măsea” (cf. rus. *коренной зуб*). Prin urmare, în procesul transpunerii din rusă în română, vorbitorii basarabeni au folosit nepotrivit primul sens din dicționar al cuvântului *зуб*, creând, astfel, calcuri frazeologice nerecomandate.

12. Din cele analizate mai sus, conchidem că, în limba română actuală din Basarabia, calcul frazeologic este un fenomen foarte răspândit și destul de productiv. Din cauza contactului intens dintre limba română din acest arel lingvistic și limba rusă, structurile frazeologice rusești sunt percepute de românii basarabeni ca fiind proprii și limbii române. Astfel, traducând *ad litteram* unitățile frazeologice din rusă, foarte mulți vorbitori din stânga Prutului nu realizează că obțin îmbinări stabile de cuvinte inexistente în limba română comună, adică frazeologisme calchiate.

Calcurile frazeologice după limba rusă dublează inutil unitățile frazeologice din limba română standard, care are forme consacrate și bine definite pentru exprimarea unui sens sau a altuia. Din acest motiv, calcurile frazeologice din româna actuală de la Est de Prut trebuie condamnate și evitate atât în limba scrisă, cât și în cea vorbită.

BIBLIOGRAFIE

Condrea, I., 2001, *Redarea frazeologismelor în traducere*, în Condrea, I., *Comunicarea prin traducere*, Chișinău, Editura Tehnica-Info, p. 58–70.

¹⁰ Vezi: Condrea (2001), p. 70, Stanciu-Istrate (2006), 119.

- Dicționar rus-român*, 1985, [Gh. Bolocan, T. Voronțova], București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Farcaș, L., 1958, „Некоторые наблюдения над кальками в румынском языке с русского”, *Culegere de studii*, București, p. 9–21.
- Guțu, V., 1998, *Dicționar al greșelilor de limbă*, Chișinău, Editura Arc.
- Hristea, Th., 1965, „Contribuții la studiul influenței ruse moderne asupra limbii române actuale (calcuri lingvistice)”, *Romanoslavica*, XII, p. 315–326.
- Hristea, Th., 1968, *Calcul lingvistic*, în Hristea, Th., *Probleme de etimologie*, București, Editura Științifică, p. 143–202.
- Hristea, Th., 1977, „Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne”, *Limba română*, XXVI, nr. 6, p. 587–598.
- Hristea, Th., 1984a, *Calcul lingvistic ca procedeu de îmbogățire a vocabularului*, în Hristea, Th. (coord.), *Sinteze de limba română*, Ediția a III-a, București, Editura Albatros, p. 100–121.
- Hristea, Th., 1984b, *Calcuri frazeologice și lexico-frazeologice*, în Hristea, Th. (coord.), *Sinteze de limba română*, Ediția a III-a, București, Editura Albatros, p. 151–153.
- Iordan I., 1949, „Influențe rusești asupra limbii române”, *Analele Academiei Republicii Populare Române*, Seria C, Tomul 1, București, Editura Academiei, p. 1–69.
- Mățcaș, N., 1995, *De la grotesc la sublim*, Chișinău, Editura Revista Limba română.
- Mândăcanu, V., 1987, *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, Ediția a II-a, Chișinău, Editura Cartea Moldovenească.
- Mihăilă, G., 1954, „Observații asupra influenței ruse în vocabularul limbii române contemporane”, *Limba română*, III, nr. 3, p. 27–35.
- Palii, A., 1991, *Calchierea ca aspect al interferenței limbilor (contacte moldo-ruse)*, Chișinău, Editura Știința.
- Popușoi, C., 1998, „Unele aspecte ale utilizării construcțiilor cu verbul *a merge*”, *Revistă de lingvistică și știință literară*, Chișinău, nr. 1, p. 77–79.
- Popușoi, C., 2013, *Limba română actuală din Basarabia. Particularități morfosintactice și lexico-semantică*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția Aula Magna, p. 117–123.
- Rizescu, I., 1958, *Contribuții la studiul calculului lingvistic*, București, Editura Academiei.
- Soloviov, V., 1970, „Calchierea frazeologismelor figurate în dicționarele bilingve romanico-slavice”, *Acte*, XII, vol. II, București.
- Stanciu-Istrate, M., 2006, *Calcul lingvistic în limba română*, București, Editura Academiei Române.
- Vascenco, V., 1962, „Calcuri savante formate în limba română după modele rusești (secolele al XVIII-lea – al XIX-lea)”, *Culegere de studii. Limbă – literatură – metodică*, București, p. 59–70.

Carolina POPUȘOI
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București